

Νομικό Υπόμνημα

Εισαγωγή

Ως μας έχετε πληροφορήσει το διερευνώμενο αδίκημα είναι η καταφρόνηση Δικαστηρίου σύμφωνα με το άρθρο 44 του περί Δικαστηρίων Νόμου. Θεωρούμε σαφές πως δεν πληρούνται εν προκειμένω τα συστατικά στοιχεία για ύπαρξη αδικήματος και ως εκ τούτου θέση μας είναι πως η παρούσα διαδικασία θα πρέπει να τερματιστεί. Σύνοψη των νομικών λόγων για τους οποίους θεωρούμε πως ισχύει αυτό παρατίθεται πιο κάτω.

Ανεξαρτήτως των όσων καταγράφονται πιο πάνω δεν μπορούμε παρά να εκφράσουμε την έκπληξή μας για το γεγονός ότι λίγες ημέρες μόνο μετά που ο Οδυσσέας Μιχαηλίδης κατέθεσε ενώπιόν σας ως καταγγέλλον, κλήθηκε ως ύποπτος για αδίκημα. Πότε διερευνήθηκαν τα όσα κατάγγειλε και κρίθηκε ότι δεν ισχύουν; Οπωσδήποτε η χρήση του ποινικού δικαίου και η διεξαγωγή ανακρίσεων με σκοπούς εκδίκησης για όσα κατάγγειλε κάποιος πολίτης είναι πλήρως ανεπίτρεπτη σε ένα κράτος δικαίου. Οι θέσεις του Οδυσσέα Μιχαηλίδη σε σχέση με την παρούσα διαδικασία επιφυλάσσονται πλήρως.

Ζητούμε όπως το παρόν αποσταλεί προς τη Νομική Υπηρεσία μαζί με οποιαδήποτε εισήγηση κατά την ολοκλήρωση της ανάκρισης.

- **Δεν υπήρξε δικαστική διαδικασία ώστε να πληρείται το αδίκημα του Α44 του Ν. 14/60**

Το άρθρο 44 (1) του περί Δικαστηρίων Νόμου 14/60 προβλέπει τις περιπτώσεις κατά τις οποίες μπορεί να διαπραχθεί το αδίκημα της καταφρόνησης Δικαστηρίου. Αντιλαμβανόμαστε πως η μοναδική υποπερίπτωση που θα μπορούσε να διερευνάται στη βάση των γεγονότων είναι αυτή του εδαφίου (ε) του ως άνω άρθρου ή εναλλακτικά του εδαφίου (ιβ).

Για να πληρούνται τα συστατικά στοιχεία του αδικήματος θα πρέπει επομένως ο Οδυσσέας Μιχαηλίδης να έχει δημοσιεύσει οιονδήποτε έγγραφο, εκφωνήσει λόγο ή ομιλία ή προβεί σε πράξη σκανδαλώδους φύσης αναφορικά με οποιοδήποτε δικαστήριο το οποίο έχει εκδώσει απόφαση σε οποιαδήποτε δικαστική διαδικασία ή να έχει διαπράξει οποιαδήποτε άλλη πράξη σκόπιμης ασέβειας σε οποιαδήποτε δικαστική διαδικασία ή προς οποιοδήποτε πρόσωπο ενώπιον του οποίου διεξάγεται τέτοια διαδικασία.

Για να μπορεί να υπάρξει επομένως, έστω και κατ' αρχήν, έναρξη ποινικής διερεύνησης, θα πρέπει να υπάρχει «δικαστική διαδικασία», η οποία ορίζεται στο εδάφιο 10 του εν λόγω άρθρου ως οποιαδήποτε διαδικασία ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου είτε η διαδικασία αυτή διεξάγεται ενώπιον ακροατηρίου είτε ιδιαίτερο γραφείο του δικαστή. Εν προκειμένω θεωρούμε σαφές ότι δεν υπήρξε «δικαστική διαδικασία» ώστε να τίθεται ζήτημα περαιτέρω διερεύνησης.

Εξηγούμαστε.

Η απόφαση με την οποία κρίθηκε ανάρμοστη η συμπεριφορά του Οδυσσέα Μιχαηλίδη λήφθηκε στις 18 Σεπτεμβρίου 2024 από το Συμβούλιο, το οποίο καθιδρύεται δυνάμει του άρθρου 153 § 8 του Συντάγματος.

Το άρθρο 152 § 1 του Συντάγματος προβλέπει ότι: *«Η δικαστική εξουσία, εξαιρουμένης της ασκουμένης κατά το έννατον μέρος υπό του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου και κατά την δευτέραν παράγραφον του παρόντος άρθρου υπό των δικαστηρίων των προβλεπομένων υπό κοινοτικού νόμου, ασκείται υπό Ανωτάτου Δικαστηρίου και υπό κατωτέρων δικαστηρίων, τα οποία θα ιδρυθώσι δια νόμου, τηρουμένων των διατάξεων του Συντάγματος».*

Αυτό άλλωστε προβλέπεται και στο άρθρο 2 του ίδιου του περὶ Δικαστηρίων Νόμου 14/60 που ορίζει το «δικαστήριο» ως: *«το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, το Ανώτατο Δικαστήριο, το Εφετείο ή οποιοδήποτε άλλο δικαστήριο καθιδρυόμενον υπό του παρόντος νόμου ή καθιδρυθησόμενον υφ' οιοιδήποτε άλλου νόμου, έχον δικαιοδοσίαν, και*

περιλαμβάνει οιονδήποτε δικαστήν τούτων». Σαφώς άλλωστε ο Νόμος 14/60 τυγχάνει πάντοτε ερμηνείας και κατανόησης σύμφωνα με το Σύνταγμα που συνιστά τον υπέρτατο νόμο της Δημοκρατίας.

Συνεπώς, τα μόνα «δικαστήρια» που προβλέπονται συνταγματικά και ασκούν δικαστική εξουσία είναι: α) το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο και β) το Ανώτατο Δικαστήριο και τα κατώτερα δικαστήριά του. Είναι σαφές πως το Συμβούλιο δεν εμπίπτει σε οποιαδήποτε από τις πιο πάνω κατηγορίες. Δεν συνιστά ούτε το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, ούτε το Ανώτατο Δικαστήριο, ούτε κατώτερο Δικαστήριο. Δεν μπορεί επομένως να θεωρηθεί ότι ασκεί δικαστική εξουσία ή ότι είναι δικαστήριο, εφόσον αυτό θα βρισκόταν σε αντίθεση με τη ρητή πρόβλεψη του άρθρου 152 του Συντάγματος ανωτέρω.

Το άρθρο 153 § 8 του Συντάγματος προβλέπει ότι: *«Καθιδρύεται συμβούλιον συγκείμενον εκ του προέδρου του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου ως προέδρου και του Έλληνος και του Τούρκου δικαστού του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου ως μελών*». Το Συμβούλιο αυτό έχει αποκλειστική αρμοδιότητα να αποφασίζει για την αποχώρηση ή απόλυση των δικαστών του Ανωτάτου Δικαστηρίου, καθώς και ορισμένων ανεξάρτητων αξιωματούχων, περιλαμβανομένου του Γενικού Ελεγκτή της Δημοκρατίας. Το άρθρο 115 του Συντάγματος προβλέπει ότι: *«Ο γενικός ελεγκτής και ο βοηθός γενικού ελεγκτού είναι μόνιμοι δημόσιοι υπάλληλοι της Δημοκρατίας και δεν αποχωρούν της υπηρεσίας ούτε απολύονται εκ της θέσεως αυτών, ειμή υφ' ούς όρους και καθ' όν τρόπον οι δικασταί του Ανωτάτου Δικαστηρίου*». Αντίστοιχο Συμβούλιο προβλέπεται στο άρθρο 133 § 8 το οποίο έχει δικαιοδοσία σε σχέση με την αποχώρηση ή απόλυση των δικαστών του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου.

Τα δύο αυτά διακριτά Συμβούλια δεν συνιστούν εκ του Συντάγματος «δικαστήρια», ούτε και περιλαμβάνονται στη «δικαστική εξουσία». Περιλαμβάνονται στο οικείο μέρος του Συντάγματος, όχι γιατί συνιστούν «δικαστήρια», αλλά διότι εξηγούν τον τρόπο με τον οποίο αποχωρούν ή απολύονται οι δικαστές των ανώτατων δικαστηρίων στις σχετικές διατάξεις που άπτονται των όρων υπηρεσίας τους. Αν και η διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου είναι «δικαστικής φύσης» και αυτό προβλέπεται να αποτελείται από δικαστές

του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου, αυτό σαφώς δεν μεταβάλλει το Συμβούλιο σε «δικαστήριο», ούτε και καθιστά την ενώπιόν του διαδικασία σε «δικαστική», ούτε και το καθιστά τμήμα της «δικαστικής εξουσίας».

Σημειώνεται προς άρση κάθε ασάφειας πως το ίδιο το Σύνταγμα καθορίζει πως το Συμβούλιο, ακόμα και αν αποτελείται από τους δικαστές του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου ως μέλη, πάντως δεν ταυτίζεται με το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο. Δεν πρόκειται για περίπτωση που εντάσσεται στη δικαιοδοσία του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου, αλλά για διακριτή περίπτωση στην οποία απλώς τα μέλη του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου παρακάθονται ως Συμβούλιο. Στο Συμβούλιο που απαρτίζεται, για παράδειγμα, από τους δικαστές του Ανώτατου Δικαστηρίου σύμφωνα με το άρθρο 133 § 8 του Συντάγματος και έχει ως δικαιοδοσία την παύση των δικαστών του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου προβλεπόταν η συμμετοχή μόνο των τριών εκ των τεσσάρων συνταγματικά προβλεπόμενων δικαστών του Ανώτατου Δικαστηρίου. Είναι δηλαδή σαφές πως το Συμβούλιο δεν ταυτίζεται ούτε από άποψη δικαιοδοσίας, ούτε και σύνθεσης με το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο.

Ο περί Απονομής της Δικαιοσύνης Νόμος 33/64, που θεσπίστηκε δυνάμει του δικαίου της ανάγκης, ορίζει στο άρθρο 2 αυτού πως «Ανώτατον Συνταγματικόν Δικαστήριον» σημαίνει το δυνάμει του άρθρου 133 του Συντάγματος καθιδρυθέν Ανώτατον Συνταγματικόν Δικαστήριον. Η δικαιοδοσία και εξουσία του εν λόγω Δικαστηρίου προβλέπεται ρητώς στο άρθρο 9 (2) του Νόμου. Η λειτουργία του Συμβουλίου αναφέρεται αντίθετα στο άρθρο 10(7) του Νόμου που προβλέπει ότι: *«Από την 1η Ιουλίου 2023 αρχίζει τη λειτουργία του συμβούλιο αποτελούμενο από τον Πρόεδρο και τους Δικαστές του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου, το οποίο ασκεί αρμοδιότητα και εξουσίες δυνάμει του Άρθρου 153.8 του Συντάγματος»*. Και πάλι δηλαδή προβλέπεται ρητώς πως το Συμβούλιο αποτελείται από τον Πρόεδρο και τους δικαστές του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου, αλλά δεν συνιστά το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο. Είναι δύο διακριτά σώματα, ανεξαρτήτως της κοινής σύνθεσής τους.

Σημειώνεται άλλωστε πως ο Νόμος 33/64 προβλέπει και άλλα σώματα επιφορτισμένα με αρμοδιότητες διοικητικής φύσης, δηλαδή το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο που προβλέπεται στο άρθρο 4(4) του Νόμου για να ενεργεί συμβουλευτικά προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, σε διαδικασία διορισμού Δικαστών του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου ή του Ανωτάτου Δικαστηρίου, ως προς την καταλληλότητα των προς διορισμό υποψηφίων δικηγόρων και Δικαστών, καθώς και το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο που είναι επιφορτισμένο, σύμφωνα με το άρθρο 10(5) του Νόμου, με αρμοδιότητα για διορισμό, προαγωγή, μετάθεση, τερματισμό της υπηρεσίας, απόλυση και η πειθαρχική εξουσία επί των Δικαστών του Εφετείου και των Δικαστών των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων. Σαφώς και τα δύο αυτά όργανα δεν υπάγονται εντός της έννοιας των «δικαστηρίων» εφόσον η δικαιοδοσία που ασκούν αφορά σε διοικητικά ζητήματα.

Δεν υπήρξε επομένως εν προκειμένω «δικαστική διαδικασία» ενώπιον «δικαστηρίου». Το Συμβούλιο δεν συνιστά «δικαστήριο», ούτε και η διαδικασία ενώπιόν του συνιστά δικαστική διαδικασία, ώστε να τίθεται ζήτημα ενδεχόμενης ενεργοποίησης του άρθρου 44 του Ν. 14/60. Η διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου είναι ιδιότυπη (*sui generis*) διαδικασία που σκοπό έχει την κρίση ως προς ενδεχόμενη απόλυση δικαστή ή ανεξάρτητου αξιωματούχου.

Προσθέτουμε άλλωστε πως το άρθρο 150 του Συντάγματος προβλέπει για τη δικαιοδοσία του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου να επιβάλλει ποινές ένεκεν περιφρόνησής του και το άρθρο 162 του Συντάγματος προβλέπει για τη δικαιοδοσία του Ανώτατου Δικαστηρίου να επιβάλλει ποινές ένεκεν περιφρόνησης του ιδίου και κάθε άλλου δικαστηρίου της Δημοκρατίας (δηλαδή των κατώτερων δικαστηρίων που υπάγονται σε αυτό). Δεν προβλέπεται σε καμιά περίπτωση δυνατότητα επιβολής ποινών ή ποινικοποίησης αδικήματος για περιφρόνηση δικαστηρίου επί οργάνου που δεν συνιστά «δικαστήριο», ακόμα και αν αυτό αποτελείται από δικαστές.

Το πιο πάνω άλλωστε έγινε παραδεκτό εξ αρχής και από το ίδιο το Συμβούλιο. Στην πρώτη συνεδρία στην οποία ενεργοποιήθηκε ποτέ η δικαιοδοσία του Συμβουλίου, την

Αίτηση 1/2015 για παύση του τότε Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα Ρίκκου Ερωτοκρίτου ημ. 25.55.2015 ο τότε Πρόεδρος του Συμβουλίου Μύρων Νικολάτος, ομιλώντας εξ ονόματος του Συμβουλίου, ανέφερε κατά λέξη (υπογραμμίσεις δικές μας): «Καλή σας μέρα. Συνερχόμαστε ως Συμβούλιο και όχι ως Δικαστήριο, γι' αυτό και έχουμε αλλάξει, κατά κάποιο τρόπο, τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η συνεδρίαση. Δεν είναι δικαστική διαδικασία....». Επισυνάπτουμε αυτούσιο το πρακτικό προς διευκόλυνσή σας το οποίο ομιλεί αφ' εαυτού προς επιβεβαίωση όσων αναφέρουμε πιο πάνω.

Και στην απόφαση στην 1/2015 στις 23.6.2015 [2015] 3 ΑΑΔ 330 ο Νικολάτος Δ. ανέφερε (υπογράμμιση δική μας): «Το Σώμα που εκδικάζει την παρούσα Αίτηση είναι το Συμβούλιο, το οποίο προβλέπεται από το Σύνταγμα για να επιλαμβάνεται αιτήσεων απόλυσης Αξιωματούχων του Κράτους για ανάρμοστη συμπεριφορά, το οποίο απαρτίζεται από τον Πρόεδρο και τα Μέλη του Ανωτάτου Δικαστηρίου..... Δεδομένων, όμως, των καθηκόντων του παρόντος Συμβουλίου, το οποίο δεν είναι Δικαστήριο, της πολυμελούς του συνθέσεως, του γνωστού βιογραφικού του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας αλλά και του βιογραφικού του υποφαινομένου, του γεγονότος ότι ο Γενικός Εισαγγελέας στην παρούσα διαδικασία ενεργεί υπό τη θεσμική του ιδιότητα και όχι υπό οιαδήποτε προσωπική ιδιότητα, αλλά και του προχωρημένου σταδίου της διαδικασίας στο οποίο υποβλήθηκε το αίτημα για εξαίρεσή μου, το θεωρώ ως αβάσιμο και το απορρίπτω χωρίς οποιονδήποτε ενδοιασμό».

Άλλωστε κατά τη διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου για την απόλυση του Ρίκκου Ερωτοκρίτου, τα μέλη του Συμβουλίου δεν κάθονταν στη δικαστική έδρα και δεν έφεραν δικαστική τήβεννο, όπως ούτε και οι συνήγοροι. Κατά τη διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου για την απόλυση του Οδυσσέα Μιχαηλίδη, ο Πρόεδρος του Συμβουλίου Αντώνης Λιάτσος εξήγησε ότι: «Παρεμβάλλουμε, κατανοητό άλλωστε, ότι η επιλογή του Συμβουλίου να συνέλθει στα δικαστικά έδρανα δεν επιδρά ούτε και διαφοροποιεί, βεβαίως, τη φύση της διαδικασίας, όπως αυτή, κατά συνταγματική επιταγή, καθορίζεται. Διαπιστώθηκε στα πλαίσια του χειρισμού της αίτησης του Γενικού Εισαγγελέα προς απόλυση του Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα του 2015 ότι η διαφορετική διαμόρφωση του χώρου, προκαλούσε όχι μόνο λειτουργικά προβλήματα, αλλά πλέον σημαντικό,

παρεμπόδιση στην αναγκαία συνεννόηση των Μελών του Συμβουλίου και των συνηγόρων των ενδιαφερόμενων μερών. Ως εκ τούτου, στις παρόμοιες αιτήσεις που έκτοτε ακολούθησαν, το Συμβούλιο συνεδρίασε στα δικαστικά έδρανα». Παραθέτουμε και εδώ το πρακτικό.

Σαφές επομένως πως η διαδικασία είναι πειθαρχική και όχι δικαστική. Αυτό άλλωστε τόνισε και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) στην απόφασή του στην προσφυγή του Ρίκκου Ερωτοκρίτου (*Erotokritou v. Cyprus*, 15783/16, 25.5.2011) στην οποία σημειώθηκε ότι η απόλυση του Αιτητή για ανάρμοστη συμπεριφορά δεν συνιστούσε ποινική διαδικασία, αλλά είχε αμιγώς πειθαρχικό χαρακτήρα. Αναφέρεται στην απόφαση, στην παρ. 82 «*The Court notes first that removal from judicial office for misconduct is not considered “criminal” for the purposes of the Convention (see, Kamenos v. Cyprus, no. 147/07, §§ 50-53 and 120-121, 31 October 2017). In this connection, the Court notes in brief that the offence of misconduct is a disciplinary offence which is linked to the exercise of the applicant’s functions as Deputy Attorney General. The offence of misconduct bears the sanction of dismissal, as per 153 § 7 (4) of the Constitution (see paragraph 30 above). As such, it does not belong to the criminal sphere; rather it is of purely disciplinary nature*».

Σαφές επομένως πως πρόκειται για ιδιότυπη διαδικασία πειθαρχικής φύσης και όχι δικαστική διαδικασία. Δεν μπορεί επομένως να τεθεί ζήτημα εφαρμογής του άρθρου 44 του περί Δικαστηρίων Νόμου που προϋποθέτει την ύπαρξη «δικαστηρίου» και «δικαστικής διαδικασίας». Είναι επομένως προφανές πως το ίδιο το Συμβούλιο έχει επανειλημμένα τονίσει πως δεν είναι «δικαστήριο» και πως η διαδικασία ενώπιόν του δεν είναι «δικαστική διαδικασία». Δεν τίθεται επομένως ζήτημα ενδεχόμενης ενεργοποίησης του άρθρου 44 του Ν. 14/60 που προϋποθέτει την ύπαρξη δικαστηρίου και δικαστικής διαδικασίας. Υποβάλλουμε συνεπώς πως η παρούσα διαδικασία θα πρέπει να τερματιστεί άνευ ετέρου, εφόσον αντικειμενικά δεν είναι δυνατόν να πληρούνται τα συστατικά στοιχεία αδικήματος.

➤ **Το διερευνώμενο αδίκημα υπό το πρίσμα του Α10 ΕΣΔΑ και Α19Σ**

Εν προκειμένω υποβάλλουμε πως ποινική δίωξη για το διερευνώμενο αδίκημα θα παραβίαζε, στη βάση των περιστατικών της συγκεκριμένης υπόθεσης, το Άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) που κατοχυρώνει σε κάθε πρόσωπο το δικαίωμα ελευθερίας έκφρασης. Αντίστοιχο είναι το Άρθρο 19 του Συντάγματος.

Το άρθρο 10 § 2 επιτρέπει κατ' εξαίρεση τον περιορισμό του δικαιώματος σε ζητήματα που άπτονται της διατήρησης του κύρους και της αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας, περιορισμός που δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής εδώ εξ αντικειμένου, εφόσον, ως ήδη επεξηγήθηκε, δεν πρόκειται για δικαστικό όργανο ή για άσκηση δικαστικής εξουσίας, αλλά για άσκηση πειθαρχικής εξουσίας. Διάκριση στην οποία είχε προβεί το ίδιο το ΕΔΔΑ στην προσφυγή του Ρίκκου Ερωτοκρίτου στην οποία έγινε αναφορά ανωτέρω.

Επιπρόσθετα όμως, το ΕΔΔΑ έχει καταστήσει σαφές πως δεν είναι νοητή η επίκληση αδικήματος καταφρόνησης δικαστηρίου με τρόπο που να περιορίζει υπέρμετρα το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης υποκειμένου, όπως εν προκειμένω ο Οδυσσέας Μιχαηλίδης. Ο Οδυσσέας Μιχαηλίδης έχει καταχωρήσει προσφυγή στο ΕΔΔΑ, η οποία είναι ακόμα εκκρεμής. Έχει κάθε δικαίωμα να εξηγήσει τις θέσεις του ως αυτές περιλαμβάνονται στην προσφυγή του και που αμφισβητούν τον πυρήνα της απόφασης απόλυσης που λήφθηκε σε βάρος του, ακόμα και την αμεροληψία του Συμβουλίου, χωρίς να τίθεται ζήτημα ποινικής του δίωξης. Έχει εξάλλου κάθε δικαίωμα να εκφράσει τις απόψεις του σε σχέση με τη διαδικασία και να αναπτύξει τις σκέψεις ή και τους ισχυρισμούς του χωρίς να επιχειρείται η φίμωσή του. Σε ένα Κράτος Δικαίου είναι ανεπίτρεπτο να χρησιμοποιούνται τα εργαλεία του ποινικού δικαίου με σκοπό τον εκφοβισμό ενός προσώπου ή για να παρεμποδιστεί αυτός να εκφράζει τις απόψεις του ή να παραθέτει γεγονότα ή προβληματισμό.

Η παρούσα διαδικασία επομένως σαφώς είναι καταχρηστική και έξω από όσα επιτρέπει το Σύνταγμα και η ΕΣΔΑ. Επί του θέματος υπάρχει πλούσια νομολογία του ΕΔΔΑ, η οποία θέτει το πλαίσιο εξέτασης παρόμοιων ζητημάτων και η οποία δεν μπορεί να

παραγνωρίζεται. Ως τονίστηκε σε σειρά αποφάσεων (βλ. μεταξύ άλλων θεμελιωδών αποφάσεων, *Jersild κατά Δανίας*, 23.9.1994, § 31, Συλλογή Α αρ. 298; *Hertel κατά Ελβετίας*, 25.8.1998, § 46, Reports of Judgments and Decisions, 1998-VI; και *Steel και Morris κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 68416/01, § 87, ΕΔΔΑ 2005-II) η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί ένα από τα βασικά θεμέλια μιας δημοκρατικής κοινωνίας και έναν από τους βασικούς όρους για την πρόοδό της και την αυτοπραγμάτωση κάθε ατόμου. Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του Άρθρου 10, εφαρμόζεται όχι μόνο σε «πληροφορίες» ή «ιδέες» που είναι ευρέως διαδεδομένες ή θεωρούνται ως μη προσβλητικές ή είναι κοινός τόπος, αλλά επίσης και εκείνες που προσβάλλουν, σοκάρουν ή ενοχλούν. Αυτό είναι επιβεβλημένο από τον πλουραλισμό, την ανεκτικότητα και την ευρύτητα πνεύματος, χωρίς τα οποία δεν υπάρχει μια «δημοκρατική κοινωνία».

Η Νομολογία του ΕΔΔΑ έχει επανειλημμένα τονίσει πως, με εξαίρεση εξαιρετικά σοβαρές αβάσιμες επιθέσεις, οι δικαστές πρέπει να υπόκεινται σε προσωπική κριτική και όχι μόνο θεωρητικής ή γενικής φύσης. Οι δικαστές μπορούν επομένως να υπόκεινται σε ευρεία κριτική από τους πολίτες. Στη *Morice v. France*, απόφαση Διευρυμένης Σύνοψης, Αιτ. 29369/10, 23.4.2015, παρ. 131 λέχθηκε ότι: «*Nevertheless – save in the case of gravely damaging attacks that are essentially unfounded – bearing in mind that judges form part of a fundamental institution of the State, they may as such be subject to personal criticism within the permissible limits, and not only in a theoretical and general manner (see July and SARL Libération, cited above, § 74). When acting in their official capacity they may thus be subject to wider limits of acceptable criticism than ordinary citizens (ibid.)*».

Σχετικές και οι *July and Sarl Liberation v. France*, 20893/03, 14.2.2008, παρ. 74, *Aurelian Oprea v. Romania*, 12138/08, 19.1.2016, παρ. 74, *Do Carmo de Portugal v. Portugal*, 53139/11, 4.10.2016, παρ. 40.

Δηλώσεις στον τύπο ή στην τηλεόραση που ενημερώνουν το κοινό σε σχέση με προβλήματα στη διαδικασία είναι επομένως επιτρεπτά και δεν μπορούν να συνιστούν καταφρόνηση δικαστηρίου. Το ΕΔΔΑ έχει επανειλημμένα τονίσει πως η κριτική των πρακτικών της δικαστικής λειτουργίας, αλλά και των προσώπων των δικαστών, δεν

συνιστά καταφρόνηση δικαστηρίου, παρεκτός σε εξαιρετικές περιπτώσεις πολύ σοβαρών ατεκμηρίωτων προσωπικών επιθέσεων. Διαφορετικά παραβιάζονται θεμελιώδεις αρχές του Κράτους Δικαίου και υπονομεύεται η λειτουργία του, ενώ φιμώνεται μέσω της απειλής των εργαλείων του ποινικού δικαίου το δικαίωμα άσκησης κριτικής. Εν προκειμένω είναι σαφές ότι δεν υπήρξε οποιαδήποτε δήλωση εκ μέρους του Οδυσσέα Μιχαηλίδη που θα μπορούσε με οποιαδήποτε ερμηνεία να θεωρηθεί ότι υπερέβη τα όρια του στην ελευθερία στην έκφραση. Η δίωξη εξάλλου ενός πολιτικού προσώπου για κριτική που ασκεί σε σχέση με προσωπική του υπόθεση για την οποία προσέφυγε ήδη στο ΕΔΔΑ θα υπονόμει τα θεμέλια του Κράτους Δικαίου με τρόπο ανεπίτρεπτο.

Υπενθυμίζουμε άλλωστε ότι και η ίδια η νομολογία του Ανώτατου Δικαστηρίου έχει τονίσει πως τα όρια κριτικής στους δικαστές πρέπει να είναι ευρεία. Στη *Λουκαϊδης ν. Πρώτο Θέμα* [2013] 1 ΑΑΔ 313 το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε πως δημοσίευμα που χαρακτήριζε Κύπριο δικαστή του ΕΔΔΑ ως «εφιάλτη» υπέρ Σκοπίων και Τουρκίας και «όνειδος», αν και δεν ήταν αρεστό στον δικαστή, εντούτοις δεν ήταν καν δυσφημιστικό, διότι «*στα πλαίσια της άσκησης του δικαιώματος της ελευθερίας του λόγου και της έκφρασης του τύπου σε μια δημοκρατική χώρα, τέτοια δημοσιεύματα θα πρέπει να γίνονται ανεκτά από ένα δημόσιο πρόσωπο, όπως ήταν τότε ο Ελληνοκύπριος Ευρωδικαστής κ. Λουκαϊδης. Σταθμίζοντας από τη μια το δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου και της έκφρασης, και από την άλλη το δικαίωμα προάσπισης της φήμης, θεωρώ πως με βάση τα γεγονότα της παρούσας υπόθεσης υπερέχει το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης*».

Εν προκειμένω δεν τίθεται ζήτημα επηρεασμού υφιστάμενης διαδικασίας. Το δικαίωμα κριτικής για αποφάσεις που λαμβάνονται είναι (ή θα έπρεπε να είναι) αυτονόητο και πλήρως κατοχυρωμένο, όσο και αν δεν αρέσει σε οποιονδήποτε. Ο Οδυσσέας Μιχαηλίδης έχει κάθε δικαίωμα να ασκεί κριτική για αποφάσεις που λήφθηκαν, να εξηγεί δημοσίως τις θέσεις του ως άλλωστε αυτές περιλήφθηκαν και στην προσφυγή του στο ΕΔΔΑ, ακόμα και να καταγγέλλει όσα κατά τη γνώμη του συνιστούσαν παρατυπίες ή παραβιάσεις των δικαιωμάτων του.

Το ΕΔΔΑ έχει επανειλημμένα τονίσει πως μια από τις θεμελιώδεις αρχές του Κράτους Δικαίου είναι το δικαίωμα των πολιτών να αναφέρονται δημόσια σε διαγωγή κρατικών αξιωματούχων που σε αυτούς φαίνεται παράτυπη ή παράνομη. Στη *Medžlis Islamske Zajednice Brčko and Others v. Bosnia and Herzegovina*, η Διευρυμένη Σύνοδος του ΕΔΔΑ (17224/11, 27.6.2017), παρ. 82 τόνισε ότι: «*the requirements of protection under Article 10 of the Convention ha[d] to be weighed not in relation to the interests of the freedom of the press or of open discussion of matters of public concern but rather against the applicants' right to report alleged irregularities in the conduct of State officials*» (see *Zakharov v. Russia*, no. 14881/03, § 23, 5 October 2006; *Siryk v. Ukraine*, no. 6428/07, § 42, 31 March 2011; *Sofranschi v. Moldova*, no. 34690/05, § 29, 21 December 2010; *Bezmyanny v. Russia*, no. 10941/03, § 41, 8 April 2010; *Kazakov v. Russia*, no. 1758/02, § 28, 18 December 2008; and *Lešník v. Slovakia*, no. 35640/97, ECHR 2003-IV). An important consideration in this line of case-law is that “it is one of the precepts of the rule of law” that “citizens should be able to notify competent State officials about the conduct of civil servants which to them appears irregular or unlawful” (see *Zakharov*, § 26; *Siryk*, § 42; *Sofranschi*, § 30; *Bezmyanny*, § 40; *Kazakov*, § 28; and *mutatis mutandis*, *Lešník*, § 60; all cited above). Both the foregoing principle and the judgments applying it show that the Court has been prepared to assess an applicant’s good faith and efforts to ascertain the truth according to a more subjective and lenient approach than in other types of cases (see *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark [GC]*, no. 49017/99, § 87, ECHR 2004-XI)».

Οι δημόσιοι λειτουργοί πρέπει μάλιστα να υπόκεινται σε ευρύτατα αποδεκτά επίπεδα κριτικής από τους πολίτες όπως τονίστηκε και πιο πάνω. Στη *Bezmyanny v. Russia*, 10941/03, 8.4.2010 ο προσφεύγων είχε αναφερθεί σε κατά τη γνώμη του παράνομη συμπεριφορά δικαστή που εκδίκασε την υπόθεσή του. Το ΕΔΔΑ σχολίασε στην παρ. 42 ότι: «*It is true that, unlike politicians, judge B. could not be said to have laid herself open to public scrutiny, and she thus needed to enjoy public confidence in conditions free of undue perturbation when on duty* (see *Janowski*, cited above, § 33). However, the need to ensure that civil servants benefit from public confidence in such conditions can justify interference with freedom of expression only where there is a real threat in this respect

(see Raichinov v. Bulgaria, no. 47579/99, § 48, 20 April 2006). The applicant's letters obviously did not pose such a threat.....».

Υπό τις περιστάσεις θεωρούμε σαφές πως δεν τίθεται ζήτημα ύπαρξης ποινικού αδικήματος και πως δεν δικαιολογείται σε καμιά περίπτωση ο περιορισμός της ελευθερίας της έκφρασης του Οδυσσέα Μιχαηλίδη σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Κατάληξη

Εν προκειμένω, εκτός του ότι είναι σαφές κατά την άποψή μας ότι δεν υπήρξε «δικαστήριο» ή «δικαστική διαδικασία» ώστε εξ αντικειμένου να μπορεί να ενεργοποιηθεί το άρθρο 44 του Ν. 14/60, είναι εξίσου σαφές πως η όποια κριτική ασκήθηκε ή δηλώσεις έγιναν από τον Οδυσσέα Μιχαηλίδη κινούνταν πλήρως εντός της ελευθερίας έκφρασής του και άσκησης θεμιτής κριτικής ανεξαρτήτως αν αρέσει ή δεν αρέσει σε οποιονδήποτε.

Υπενθυμίζουμε τη θέση της Νομικής Υπηρεσίας, η οποία έχει εκφραστεί επανειλημμένα δημοσίως, ότι θα ήταν αντίθετη προς το δημόσιο συμφέρον η καταχώριση ποινικών διώξεων όταν παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας και ότι δεν πρέπει να γίνονται διώξεις απλώς για να αφεθεί να κρίνει το Δικαστήριο. Θεωρούμε πως ενδεχόμενη ποινική δίωξη θα συνιστούσε εν προκειμένω ενέργεια που κινείται πέραν από κάθε λογική προσδοκία και θα δημιουργούσε εξαιρετικά επικίνδυνο προηγούμενο που θα συνιστούσε πλήγμα στα θεμέλια του Κράτους Δικαίου.

Καθ. Αχιλλεύς Κ. Αιμιλιανίδης
Δικηγόρος